

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย กรณีศึกษา กลุ่มชาวนา
ภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ วิจัย
เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน (Mixed Methodology) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดพื้นฐานการวิจัย
2. การออกแบบงานวิจัย
3. ระเบียบวิธีวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. ขั้นตอนดำเนินงานวิจัย
8. แผนการดำเนินงานวิจัย
9. ปฏิทินการวิจัย
10. ความเป็นนวัตกรรม
11. ฐานคิดนวัตกรรม

กรอบแนวคิดพื้นฐานการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนา
ภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งกรอบแนวคิด
พื้นฐาน โดยใช้หลักการ Input Process และ Output ไว้ดังนี้

1.1 ส่วน Input คือ ส่วนประกอบพื้นฐาน เป็นข้อเท็จจริงในเชิงเชิงพื้นที่
ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

1.1.1 ศักยภาพในการเกษตรในประเด็นเรื่องข้าว โดยผ่านกรอบของ 3 ภูมิ คือ
ภูมิประเทศ ภูมิอากาศและภูมิปัญญา

1.1.2 วัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงมาของชาติพันธุ์ไท โดยเฉพาะการเคารพ หอ
ทะเลหมะหะคักดี

1.1.3 ห่วงโซ่ตลอดสายการผลิตข้าว ตั้งแต่อุปสงค์ไปสู่อุปทาน โดยเริ่มต้น
จากทรัพยากรดิบ หรือ ป่าไม้ ฟาร์ม การแปรรูปขั้นต้น การแปรรูปซับซ้อน คำส่ง คำปลีก
ผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นกรอบโครงสร้าง

1.2 ส่วน Process คือ ส่วนประกอบหลักของกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อค้นหาคำตอบ
ของคำถามงานวิจัย คือ

1.2.1 กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกร
ชาติพันธุ์ไท ในอดีตและปัจจุบัน

1.2.2. กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกร
ชาติพันธุ์ไท ที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย

1.2.3 ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย

1.3 ส่วน Output คือ การก่อเกิดต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย
และข้อสรุปของชุดความรู้ที่ก่อให้เกิด ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย

ดังนั้น ในส่วนของกรอบแนวคิดพื้นฐานของการวิจัยสามารถสรุปเป็นรูปแบบได้
ดังนี้

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดพื้นฐานการวิจัย

Input	Process	Output
1. ศักยภาพ 3 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคประเทศ ภูมิภาคอากาศ และภูมิภาคปัญหา	1. กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่ การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ ไทในอดีตและปัจจุบัน	ต้นแบบกลุ่ม เกษตรกร ชาติพันธุ์ไท ร่วมสมัย
2.หอ ทะเล หมะหะคักดี	2. กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่ การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ ไทที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกร ชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย	
3. ห่วงโซ่ตลอด สายการผลิตข้าว	3. ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดต้นแบบกลุ่ม เกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย	

ตารางที่ 3 การออกแบบงานวิจัย Management Level หรือ ระดับการจัดการ

คำถามวิจัย		1. กิจกรรมภาค การเกษตรตลอด ห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกร ชาติพันธุ์ไท ใน อดีตและปัจจุบัน เป็นอย่างไร	2. กิจกรรมภาค การเกษตรตลอดห่วงโซ่ การผลิตข้าว ของกลุ่ม เกษตรกรชาติพันธุ์ไท ที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่ม เกษตรกรชาติพันธุ์ไท ร่วมสมัย เป็นอย่างไร	3. ชุดความรู้ที่ ก่อให้เกิด ต้นแบบกลุ่มเกษตรกร ชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย ประกอบด้วยชุดความรู้ อะไรบ้าง
ระยะ		ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3
เครื่องมือ	เครื่องมือ ดำเนินการ	SWIH	SWIH	SWIH
	กระบวนการ วิจัยหลัก	สัมภาษณ์ เวทีชาวบ้าน สนทนากลุ่มย่อย	สัมภาษณ์ เวทีชาวบ้าน สนทนากลุ่มย่อย	สัมภาษณ์ เวทีชาวบ้าน สนทนากลุ่มย่อย

หมายเหตุ : SWIH หมายถึง กรอบในการตั้งคำถามเพื่อการสำรวจหาคำตอบ (What Where When Why Who and How)

2.3 Function Level หรือ ระดับปฏิบัติการ ซึ่งประกอบไปด้วย ประเด็นหรือ
สาระสำคัญของข้อมูลในเชิงรายละเอียดในส่วนขยายของกระบวนการวิจัยหลัก ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การออกแบบงานวิจัย Function Level หรือ ระดับปฏิบัติการ

เครื่องมือดำเนินการ						
SWIH						
กรอบประเด็นเนื้อหา		ใคร	ทำ อะไร	ที่ ไหน	เมื่อ ไหร่	อย่าง ไร
กระบวนการ วิจัยหลัก	สัมภาษณ์	หอ ทะหลา มหศักดิ์				
		3 ภูมิภาค คือ ภูมิภาค ภูมิภาค และภูมิภาค				
		กิจกรรมภาคการเกษตร ตลอดห่วงโซ่การผลิต ข้าว				

เครื่องมือดำเนินการ

5W1H

กรอบประเด็นเนื้อหา			ใคร	ทำ อะไร	ที่ ไหน	เมื่อ ไหร่	อย่าง ไร
กระบวนการ วิจัยหลัก	เวทีชาวบ้าน สนทนา กลุ่มย่อย	หอ ทะหลา มเหศักดิ์					
		3 ภูมิภาค คือ ภูมิภาค ภูมิภาค และภูมิภาค					
		กิจกรรมภาคการเกษตร ตลอดห่วงโซ่การผลิต ข้าว					

หมายเหตุ : 5W1H หมายถึง กรอบในการตั้งคำถามเพื่อการสำรวจหาคำตอบ (What Where When Why Who and How)

ระเบียบวิธีวิจัย

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติดินฟ้าไร่ร่วมสมัย
กรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนวัตกรรม
ทางเกษตรและสังคมที่มุ่งเน้นเพื่อสร้างความตระหนักต่อความสำคัญของความมั่นคง
ทางอาหารของคนในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างต้นแบบ
กลุ่มเกษตรกรชาติดินฟ้าไร่ร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอ
เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ทั้งหมด 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษา
กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกรชาติดินฟ้าไร่ในอดีตและ
ปัจจุบัน 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกร
ชาติดินฟ้าไร่ที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกรชาติดินฟ้าไร่ร่วมสมัย และ 3) เพื่อสังเคราะห์
ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติดินฟ้าไร่ร่วมสมัย โดยการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธี
วิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) คือ การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่การวิจัยเชิงคุณภาพ
(ชาย โพธิ์สิตา, 2554 : 45-46) และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2553 : 56) ซึ่งมีวิธีวิทยา 7 ขั้นตอน คือ

3.1 แสวงหาตัวนักวิจัย นั่นคือชาวบ้านสามารถเป็นนักวิจัยได้ ไม่จำกัดเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ

3.2 การพัฒนาโจทย์วิจัยและพัฒนาโครงการวิจัย คือการเข้าใจงานวิจัยแบบ Community Based Research เพื่อเชื่อมโยงปัญหา และประเด็น (Text) ให้สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม (Context)

3.3 การออกแบบวิจัย

3.4 การทำความเข้าใจร่วม

3.5 การจัดการข้อมูล

ซึ่งในขั้นตอน 3,4,5 นี้ เป็นไปตามวิธีวิทยาของการวิจัยทั่วไป โดย CBR เป็นงานวิจัยแบบ Participatory Action Research (PAR) ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันที่มีขอบเขตกว้างขวาง ได้สิ่งอื่นๆ มากกว่าได้ข้อมูล

3.6 การใช้ประโยชน์จากข้อมูล คือนำไปเป็นแนวทางแก้ปัญหาในพื้นที่หรือองค์กร คั้นข้อมูลให้ชุมชน นำไปขยายผลสู่กลุ่มอื่นและพื้นที่อื่น เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เป็นเนื้อหาการสร้างกลไกการจัดการของชุมชน เป็นนโยบายท้องถิ่น

3.7 การถอด และสรุปบทเรียน ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมของวิธีวิทยา เพราะเป็นการพัฒนาปัญญา และวิธีคิดของคน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

4.1 การศึกษาวิจัยเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์และข้อเขียนต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดฐานคิดในการศึกษา

4.2 การลงพื้นที่ เริ่มต้นจากการพหุลักษณะท้องถิ่นร่วมกับชุมชนและการสำรวจซ้ำหลายครั้ง โดยผู้วิจัยและคณะผู้ช่วย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเปิดเวทีชาวบ้าน สัมภาษณ์พระภิกษุ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ครู ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ที่สำคัญคือใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้งยังใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสอบถามแบบไม่มีโครงสร้าง ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เตรียมเทคนิคที่ใช้ในกระบวนการและพร้อมจะปรับเปลี่ยนเทคนิค

ที่ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ส่วนการเข้าถึงข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมพร้อมด้วยคณะผู้ช่วยวิจัย ในขณะที่ชุมชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลแล้วยังเป็นผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจจะทำการเขียนบันทึก (Journal) ลงไว้ในกระดาษชาร์จเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการถอดเนื้อหาที่ได้บันทึกไว้เป็นเอกสารทุกครั้งไป ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงประกอบด้วย

4.2.1 ข้อมูลจากเวทีชาวบ้าน

4.2.2 ข้อมูลจากสนามชุมชน

4.2.3 ข้อมูลจากผู้รู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ ได้แก่พระภิกษุ ปราชญ์

ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน

4.2.4 ข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น

4.2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมุ่งเน้นการวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยกระบวนการจัดกิจกรรมและกระบวนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Observation)

4.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในประเทศไทย ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของประเทศไทยกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 เครื่องมือ และ เทคนิคที่ใช้ในการวิจัย ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือและเทคนิค	วัตถุประสงค์
1. การเสวนาวางแผนอย่างมีส่วนร่วม	1. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้านการวางแผนการจัดการ และ สร้างขีดความสามารถในการคิด วางแผน ปฏิบัติให้ชุมชนตระหนักถึง ความเชื่อมโยงระหว่าง แผนกับปฏิบัติการ
2. การจัดกระบวนการอย่างมีส่วนร่วม	2. มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยตรงของชุมชน ในพื้นที่ด้วยการเรียนรู้ ด้วยปฏิบัติการมีกระบวนการ โปร่งใสสร้างความหลากหลายในกระบวนการ

เครื่องมือและเทคนิค	วัตถุประสงค์
<p>3. การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่าง พึงพอใจ Appreciative Influence Control (AIC)</p> <p>4. Time line and Value Stream Mapping เส้นบอกเวลาเรื่องราว เหตุการณ์ สถานการณ์ ประวัติศาสตร์ ชุมชนและแผนที่กิจกรรมการเพิ่ม มูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน</p>	<p>เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้วิจัยส่งผ่านความรู้ ด้วยกระบวนการ</p> <p>3. สร้างความพึงพอใจให้ผู้มีส่วนร่วมเวทีตระหนักถึง การมุ่งตรงสู่เป้าหมายเดียวกันสามารถใช้ติดตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการร่วมมือ</p> <p>4. ใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์เหตุการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน เพื่อต้องการ แสวงหาบุคคลที่ให้ข้อมูล เหตุการณ์ในระยะหนึ่งๆ เข้าใจอดีตถึงปัจจุบันและใช้บันทึกกิจกรรมต่างๆ ตลอดห่วงโซ่การผลิต</p>

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary) แผนที่เดินดินชุมชน การศึกษา
รายกรณี (Case Study) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์
เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การประชุมเชิงปฏิบัติการ
(Workshop) การเขียนบันทึก (Journal) รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในประเทศไทย ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของประเทศไทย
กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา
เป็นการวิเคราะห์ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูลโดยการจัดระเบียบข้อมูล
(Data Organizing) คือนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาจำแนกตามประเภทและจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้
โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายผลการศึกษาซึ่งอยู่ในรูป
การพรรณนา

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

แบ่งออกเป็น 3 ระยะ

7.1 **ระยะที่ 1** ศึกษากิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไท ในอดีตและปัจจุบัน โดยมุ่งประเด็นศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลามเหล็กดี และกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการเริ่มต้นจาก กิจกรรมของผู้ผลิต กิจกรรมการค้าหรือตัดดวงจากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์หรือฟาร์ม กิจกรรมการแปรรูปขั้นต้น กิจกรรมการแปรรูปแบบซับซ้อน กิจกรรมการค้าส่ง กิจกรรมการค้าปลีก กิจกรรมของผู้บริโภค

7.2 **ระยะที่ 2** ออกแบบกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว ของกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไท ที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย จากกรอบข้อมูลความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลามเหล็กดี และกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการเริ่มต้นจากกิจกรรมของผู้ผลิต กิจกรรมการค้าหรือตัดดวงจากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์หรือฟาร์ม กิจกรรมการแปรรูปขั้นต้น กิจกรรมการแปรรูปแบบซับซ้อน กิจกรรมการค้าส่ง กิจกรรมการค้าปลีก กิจกรรมของผู้บริโภค ทั้งจากการปฏิบัติจริงและสัมภาษณ์เชิงลึก

7.3 **ระยะที่ 3** สังเคราะห์ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิด ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย โดยเป็นการสรุปชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย

แผนการดำเนินงานวิจัย

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชน โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงกระบวนการสร้างต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย ที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนในชุมชนตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ขณะเดียวกันนั้นได้สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการค้นพบข้อมูลจริงมือหนึ่ง โดยใช้เวทีประชาคม เสวนาสาธารณะ เปิดโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันผ่านกระบวนการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนการใช้เทคนิคและเครื่องมือ จำแนกตามขั้นตอน ดังนี้

8.1 ระยะที่ 1 ศึกษากิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไท ในอดีตและปัจจุบัน

8.1.1 **สาระสำคัญ** โดยมุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ และความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลาม เมหะคักดี และกิจกรรมกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการเริ่มต้นจาก กิจกรรมของผู้ผลิต กิจกรรมการค้าหรือตัดตวงจากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์หรือฟาร์ม กิจกรรมการแปรรูปขั้นต้น กิจกรรมการแปรรูปแบบซับซ้อน กิจกรรมการค้าส่ง กิจกรรมการค้าปลีก กิจกรรมของผู้บริโภค โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลา สิ่งที่จะได้รับ ดังนี้

8.1.2 **กลุ่มเป้าหมาย** ในเบื้องต้นได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเจาะจงเลือกจากความสมัครใจ ที่จะร่วมขับเคลื่อนต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นลักษณะครอบครัวที่ทำนาในพื้นที่ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นเครือข่ายหรือผู้ที่มีพื้นที่การทำนาใกล้ชิดกัน จำนวน 9 ครอบครัว รวมทั้งจัดเวทีชุมชนสำรวจความคิดเห็น สนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวนทั้งหมด 30 คน โดยแบ่งเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน 5 คน นายฮ้อยเก่า 3 คน ผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทนหมอเห่า 2 คน ชาวบ้าน 15 คน เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ และความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลาม เมหะคักดี และกิจกรรมกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว และกำหนดคุณลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มเป้าหมายที่จะร่วมขับเคลื่อนต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ว่ากลุ่มเป้าหมายควรมีคุณลักษณะอย่างไร

8.1.3 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) มีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถามแบบไม่มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์ (Interview) ถึงภูมิสังคมชุมชนตำบลคุ้มเก่า จากกลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่ทำนาในพื้นที่ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นเครือข่ายหรือผู้ที่มีพื้นที่การทำนาใกล้ชิดกัน จำนวน 9 ครอบครัว

2) การจัดเวทีชาวบ้าน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวนทั้งหมด 30 คน โดยแบ่งเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน 5 คน นายฮ้อยเก่า 3 คน ผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทน

หมอมैया 2 คน ชาวบ้าน 15 คน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในประเทศ ไทย ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของประเทศไทยกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ 5 คน ผู้รู้ข้อมูลเชิงลึกในท้องถิ่นคือ ประชาชนชาวบ้าน 5 คน ฮ้อยเก่า 3 คน ผู้นำชุมชน 5 คน หมอมैया 2 คน

4) การเขียนบันทึก (Journal) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและ แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)

8.1.4 ระยะเวลา ตั้งแต่ เดือนกันยายน ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

8.1.5 สิ่งที่จะได้รับ

การชำระประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ รวมทั้งรูปแบบหรือลักษณะ กิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไท ในอดีตและ ปัจจุบันที่เป็นอยู่ในมิติเชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหศักดิ์ และกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยสรุปเป็นกรอบดังตารางที่ 6 ตารางที่ 6 แผนระยะที่ 1

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่จะได้รับ
เตรียมทีมเก็บข้อมูล	1. ผู้วิจัยและ 2. ผู้ช่วยวิจัย	1. สมุดบันทึก 2. กระดาษชาร์ต 3. เครื่องบันทึกเสียง และ 4. กอล์ฟ VDO	เดือน กันยายน พ.ศ. 2556	ความพร้อมของทีมและ อุปกรณ์เก็บข้อมูล
1. ลงพื้นที่ศึกษา ปรากฏการณ์ ทางภูมิสังคม 2. ศึกษาวิถีดำเนิน ชีวิตในประเด็น ความเชื่อมโยง ระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหศักดิ์	1. ประชาชน ชาวบ้าน 2. นายฮ้อยเก่า 3. ผู้นำชุมชน 4. ตัวแทนหมอมैया 5. ชาวบ้าน 6. กลุ่มชาวนาที่เป็น เครื่องญาติ หรือผู้มีพื้นที่ การทำนา	1. การสอบถาม 2. การสังเกตแบบ มีส่วนร่วม 3. การสัมภาษณ์ 4. การสนทนากลุ่ม 5. การเขียนบันทึก โดยใช้เส้นบอกเวลา เรื่องราวเหตุการณ์ สถานการณ์ ประวัติศาสตร์ชุมชน และ 6. แผนที่กิจกรรม	เดือน ตุลาคม ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของพื้นที่ รวมทั้งรูปแบบ หรือลักษณะกิจกรรมภาค การเกษตรตลอดห่วงโซ่ การผลิตข้าว ของกลุ่ม เกษตรกรชาติพันธุ์ไท ในอดีตและปัจจุบันที่ เป็นอยู่ในมิติเชื่อมโยง ระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหศักดิ์ และ

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่จะได้รับ
และกิจกรรม กิจกรรมภาค การเกษตร	ใกล้ชิดกันใน พื้นที่	การเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)		กิจกรรมกิจกรรมภาค การเกษตรตลอดห่วงโซ่ การผลิตข้าว

8.2 ระยะที่ 2 ออกแบบกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ภูไท ที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ภูไทร่วมสมัย

8.2.1 สารสำคัญ มุ่งเน้นศึกษากระบวนการเรียนรู้ใหม่ วิธีการใหม่ที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงกันระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการเริ่มต้นจาก กิจกรรมของผู้ผลิต กิจกรรมการค้าหรือตัดดวงจากทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์หรือฟาร์ม กิจกรรมการแปรรูปขั้นต้น กิจกรรมการแปรรูปแบบซับซ้อน กิจกรรมการค้าส่ง กิจกรรมการค้าปลีกกิจกรรมของผู้บริโภค

8.2.2 กลุ่มเป้าหมาย เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันจากในขั้นตอนที่ 1 และกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่มีคุณลักษณะตามที่กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนที่หนึ่ง กำหนดโดยเจาะจงเลือกจากความเต็มใจเข้าร่วมขับเคลื่อนต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ภูไทร่วมสมัย จำนวน 30 คน จำนวน 9 ครอบครัวย

8.2.3 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จากประเด็นที่สำรวจความคิดเห็นในขั้นตอนที่ 1 ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และกิจกรรมกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากประเด็นที่สำรวจความคิดเห็นในขั้นตอนที่ 1 ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และกิจกรรมกิจกรรมภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

8.2.4 ระยะเวลา ตั้งแต่ พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2557

8.2.5 สิ่งที่จะได้รับ

กระบวนการเรียนรู้ใหม่ วิธีการใหม่ที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงกันระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และกิจกรรมภาคการเกษตรตลอด ห่วงโซ่การผลิตข้าว โดยสรุปเป็นกรอบดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แผนระยะที่ 2

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่จะได้รับ
1. ศึกษา กระบวนการเรียนรู้ ใหม่ วิธีการใหม่	1.ปราชญ์ชาวบ้าน 2.นายฮ้อยเก่า 3.ผู้นำชุมชน	1.การสอบถาม 2.การสังเกตแบบ มีส่วนร่วม	เดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 ถึง	กระบวนการเรียนรู้ ใหม่ วิธีการใหม่ ที่เหมาะสม
2. สังเคราะห์ผล การศึกษา	4.ตัวแทนหมอเหย้า 5.ชาวบ้าน	3.การสัมภาษณ์ 4.การสนทนากลุ่ม	เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557	ในการเชื่อมโยงกัน ระหว่าง
3. กำหนดกิจกรรม ขับเคลื่อน ปฏิสัมพันธ์ เชื่อมโยงระหว่าง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และกิจกรรม ภาคการเกษตร	6.กลุ่มชาวบ้านที่เป็น เครือข่ายหรือผู้ที่มี พื้นที่การทำงาน ใกล้ชิดกันในพื้นที่	5.การเขียนบันทึก โดยใช้เส้นบอกเวลา เรื่องราวเหตุการณ์ สถานการณ์ ประวัติศาสตร์ชุมชน และ 6.แผนที่ กิจกรรมการเพิ่ม มูลค่าต่างๆ ของ ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)		ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา หอ ทะหลา มหะศักดิ์ และ กิจกรรมภาค การเกษตรตลอด ห่วงโซ่การผลิต ข้าว

8.2.3 ระยะที่ 3 สังเคราะห์ชุดความรู้ที่ ก่อให้เกิด ต้นแบบกลุ่มเกษตรกร
ชาติพันธุ์ภูไทร่วมสมัย

8.2.4 กลุ่มเป้าหมาย

เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันจากในขั้นตอนที่ 1 และกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่มี
คุณลักษณะตามที่กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนที่หนึ่งกำหนด โดยเจาะจงเลือกจากความเต็มใจ
เข้าร่วมขับเคลื่อนต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ภูไทร่วมสมัย จำนวน 30 คน จำนวน 8
ครอบครัว

8.2.5 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

8.5.1 แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)

8.5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation)

8.5.3 การสัมภาษณ์ (Interview)

8.5.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)

8.5.5 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

8.5.6 การเขียนบันทึก (Journal) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

8.2.6 ระยะเวลา ตั้งแต่ สิงหาคม ถึง กันยายน พ.ศ. 2557

8.2.7 สิ่งที่จะได้รับ ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ไทร่วมสมัย โดยสรุปเป็นกรอบดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แผนระยะที่ 3

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่จะได้รับ
สังเคราะห์ ชุดความรู้ที่ ก่อให้เกิดกลุ่ม เกษตรกร ชาติพันธุ์ไท ร่วมสมัย	1.ปราชญ์ชาวบ้าน	1.การสอบถาม	เดือน	ชุดความรู้ที่ ก่อให้เกิดต้นแบบ กลุ่มเกษตรกร ชาติพันธุ์ไท ร่วมสมัย
	2.นายฮ้อยเก่า	2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	สิงหาคม	
	3.ผู้นำชุมชน	3.การสัมภาษณ์	พ.ศ. 2557	
	4.ตัวแทน หมอเหยา	4.การสนทนากลุ่ม การเขียนบันทึกโดยใช้เส้น	ถึง เดือน	
	5.ชาวบ้าน	บอกเวลาเรื่องราวเหตุการณ์	กันยายน	
	และ 6.กลุ่มชาวนา ที่เป็นเครือข่าย หรือผู้ที่มีพื้นที่ การทำนาใกล้ชิด กันในพื้นที่	สถานการณ์ ประวัติศาสตร์ ชุมชน และ 5.แผนที่กิจกรรมการเพิ่ม มูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ ชุมชน (Value Stream Mapping)	พ.ศ. 2557	

ปฏิทินการวิจัย

ตารางที่ 9 ปฏิทินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	การดำเนินงาน	การรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ระยะเวลา
<p>ขั้นตอนที่ 1</p> <p>ศึกษากิจกรรมภาคเกษตรกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทในอดีตและปัจจุบัน</p>	<p>1.เตรียมทีมงาน</p> <p>2.ประชุมเชิงปฏิบัติการ</p> <p>3.ลงพื้นที่เก็บข้อมูล</p>	<p>1.แบบสอบถาม</p> <p>2.จัดเวทีชาวบ้าน</p> <p>3.สำรวจความคิดเห็น</p> <p>4.สนทนากลุ่มย่อย</p> <p>5.สัมภาษณ์ และ</p> <p>6.แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)</p>	วิเคราะห์เนื้อหา	3 เดือน
<p>ขั้นตอนที่ 2</p> <p>ออกแบบกิจกรรมภาคเกษตรกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทที่จะนำไปสู่การเป็นกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย</p>	<p>1.ประชุมเชิงปฏิบัติการ</p> <p>2.สังเคราะห์ผลการศึกษา และ</p> <p>3.กำหนดกิจกรรมขับเคลื่อน</p>	<p>1.การสอบถาม</p> <p>2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม</p> <p>3.การสัมภาษณ์</p> <p>4.การสนทนากลุ่ม</p> <p>5.การเขียนบันทึก และ</p> <p>6.แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)</p>	วิเคราะห์เนื้อหา	9 เดือน
<p>ขั้นตอนที่ 3</p> <p>สังเคราะห์ชุดขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์ชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดกลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์ภูไทร่วมสมัย</p>	<p>1.ประชุมเชิงปฏิบัติการ</p> <p>2.กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมและสรุปผล</p>	<p>1.การสอบถาม</p> <p>2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม</p> <p>3.การสัมภาษณ์</p> <p>4.การสนทนากลุ่ม และ</p> <p>5.แผนที่กิจกรรมการเพิ่มมูลค่าต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Stream Mapping)</p>	วิเคราะห์เนื้อหา	2 เดือน

ความเป็นนวัตกรรม

ในการทำวิจัยเรื่อง ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ภูไทร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาบัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่ได้ยึดติดจากทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่ง และถือเป็นนวัตกรรมทางเกษตรและสังคม เพราะการทำวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร และพลังงานและสังคมสีเขียวในแนวคิดอนาคต เกษตรไทยสู่การเติบโตสีเขียว

ฐานคิดนวัตกรรม

ในการออกแบบนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เรื่อง ต้นแบบกลุ่มเกษตรกรชาติพันธุ์ ภูไทร่วมสมัยกรณีศึกษา กลุ่มชาวนาภูไทเขาวง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกาบัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ใช้แนวคิดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งของภาคเกษตร ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน เพื่อนำไปสู่ การขับเคลื่อนทุนมนุษย์รองรับการพัฒนาประเทศ ด้วยนวัตกรรมสีเขียว (Empowering Human Capital for Sustainable Development) อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและ ประเทศไทย ในด้านความไม่มั่นคงทางอาหาร ที่ขีดจำกัดด้านความสามารถในการผลิต ลดน้อยลง ส่งผลให้ราคาอาหารจะเพิ่มสูงขึ้น โดยเกิดจากความไม่สมดุลของ 3 ภูมิภาค คือ ภูมิภาค ภูมิภาค และภูมิภาค คือ ทักษะความรู้สมัยใหม่ของเกษตรกรรายย่อย ตลอดจน สายห่วงโซ่การผลิต ที่ไม่ทำลายรากเหง้าและขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็น ฐานคิด คือ **“เกษตรกรผูกพันทะเลสาบ - เก่งกล้า 3 ภูมิภาคยุค - พอเพียงผลผลิตตลอดห่วงโซ่ การผลิต”**